

Самапомач Сатаротас

Двутыднёвы беларускі папулярна-гаспадарскі часопіс.

№ 18 (71).

Год VI.

Вільня.

10.XI.1937 г.

РЭДАКЦЫЯ:

Вільня, Полацкая
вул. № 9—4.

Рэдактар прыймае
ад гадз. 9 да 11 ран.

АДМІНІСТРАЦЫЯ
Вільня, Завальная
№ 1.

„Старастава коопэрацыя“

Што з коопэрацыяй у нас ня ўсё ў парадку, асабліва ад часу, калі быў уведзены ў Польшчы „новы“ закон аб коопэрацыі (з 1934 г.), „Самапомач“ пісала ўжо ня раз... Каб нам хто не закінуў, што робім мы гэта з нейкіх укрытых прычын, падаём ніжэй да слоўныя выпіскі з апісаньня спосабаў „працы“ ў Нясьвіскім павеце, зьмешчанага ў газэце „Kurjer Wileński“ з дня 3 г. м., у артыкуле „Spółdzielczość stałościńska“.

„...Віцэстараста Гурскі ў ліпні і жніўні ў казённым аўтамабілі (дармовая бэнзына) адведаў па чарзе гміны, дзе чакалі яго сумысьля сабраныя солтысы. Гаварылася моцная прамова аб патрэбе заснаваньня павеатавай коопэратывы і аб канешнасьці належаньня да яе ўсіх бяз вынятку грамадаў. Кожны солтыс па гэткай адправе варочаўся дамоў з выразным наказам: „кожная грамада мусіць даць па 100 златаў“.

На сабраньнях грамадаў ня многа гаварылі. Солтыс казаў выразна:

— Ад вышэйшай улады гэта прыказана і трэба прыняць.

І прынялі. Некаторыя прабавалі пратэставаць:

— Ня хочам новага падатку!

І знайшлася нават такая грамада ў Сіняўскай гміне, каторая адмовілася прыступіць „дабравольна“ да коопэратывы сарганізаванай стараствам. —

Прыпомнілі сабе відаць аб злеглых падатках, аб неўраджаю, што няма за што купіць дзецям школьных кніжак і не хацелі даць грошаў. Солтыс вылазіў са скуры. Бядак бачыў мусіць выкіненым сябе з пасады, бачыў сябе ўжо прад суровым абліччам войта, віцэстарасты...

— Дык пан так пачынаеш, пане солтысе...

Пастанавілі ня даць і спаткала іх кара... боская. А так. Праўдападобна зусім выпадкова ў вёсцы гэтай грамады зьявіліся паліцыянт (кажуць, што двух) і пачалі сьпісываць карныя пратаколы за каміны, за адходжыя мясцы, бруды і г. д. Бабы пачалі лямэнтаваць, закідаць мужыком глупоту!

Хутка пасья сяляне сабраліся ўзноў і пастанавілі... „дабравольна і г. д.“

У некаторых грамадах Нясьвіскіх сёлаў пастаноўленыя 100 златаў на „коопэратыву пана старасты“ (гэтак людзі кажуць) пастанавілі падзяліць на гэктары, у іншых „на каміны“. Выпала ў сярэднім па залатоўцы на гаспадарку.

Ня ўсе аднак хочуць плаціць. Пастанавіць, так, пастанавілі, бо быў наказ з-гары, але да плачэньня йшчэдалёка.

— Дык што-ж будзе? — пытаюся барадатага Андрэя, які вінаваты новапаўсталай коопэратыве 1 залатоўку і ня хоча яе плаціць.

— Хто гэта можа знаць, што будзе.

— Кажуць, што будуць сысківаць праз паліцыю — дадае іншы.

— Як прыйдзе паліцыянт, дык кожны мусіць даць. У нас без паліцыі не абыйдзецца — дапаўняе трэці.

Словам, атмосфэра нямілая, настрой невясёлы...

„Набраўшы“ гэткам спосабам сяброў да павеатавай коопэратывы, віцэстараста склікаў сабраньне для выбару ўправы. Усяляк кажуць аб гэтым сабраньні. Цьвердзяць-жа, што выбіралі тых, каторых жадаў віцэстараста або проціў каторых нічога ня меў... Першы старшыня ўправы зрокся. Тады назначылі (ня выбіралі, а назначылі — *прытиска тлумача*) п. Корзона, лясьнічага радзівілаўскіх лясоў. Старшыней нагляднай рады ёсьць віцэстараста Гурскі.

Гэткая гісторыя паўставаньня павеатавай коопэратывы ў Нясьвіжы з ініцыятывы і пад прымусам віцэстарасты...

Для мясцовага насельніцтва справа становіцца тым больш няясная, што на абшары павеату існуе ўжо коопэратывуная арганізацыя... Дзіўна, што „коопэратыва пана старасты“ пачала сваю дзейнасьць ад сільнага процідзеяньня („zwalczenia“) проціў існуючых у павеце коопэратывуных пляцовак. „Дабравольным“ сябром найкатэгорычней забаронена належаць да іншых коопэратывуных арганізацый, якім або пастаўлена выразнае дамаганьне ліквіда-

вацца і зьліцца з коопэратывай павеатавай або выносіцца з павету.

„Коопэратыва пана старасты“ мае апірацца на 100-злотавых паёх грамадаў, на 1000-злотавых паёх гмінаў і на ўчасткі павеатавага соймаку — разам на 100-тысячным капітале „собскім“. Апрача гэтага ёсьць надзея пазычкі 200 тыс. зл. ды надзея заўладаць маемасьцю Земляробскага Сындыкату...

Насьледкі гэтых старастаўскіх мэтодаў арганізаваньня коопэратывы, калі гаварыць аб настроях мясцовага грамадзянства, непажаданыя пад кожным узглядам...

Даволі сьцьвердзіць, што вышэй апісаныя мэтоды дэпулярызуюць ідэю коопэрацыі на вёсцы, адстрашаюць яе, шкодзяць акцыі гаспадарчай і грамадзкаму ўсьведамленьню на абшары павету. Калі-ж нарэшце гэта зразумеюць?”

Пэўна-ж, усё гэта кепска! Але сто раз горш, што нас, якія знаём „крыху“ больш „красак“ з нашай коопэрацыі, нас — паўтараем — усё гэта анічуць ня дзівіць. Так, мы ўжо да гэтага прывыклі.

І сумна і праўдзіва.

„Самапомач“ за дарма!

Хочучы памагчы нашай беларускай перадусім моладзі, якая жадала-б паглыбіць свае пазнаньні з земляробскай гаспадаркі і ня мае на гэта адпаведнай літаратуры, рэдакцыя „Самапомачы“ пастанавіла ДАРМА раздаць частку гадавікоў „Самапомачы“ за мінулыя гады паміж тых сваіх сталых падпішчыкаў, якія прышлюць нам адну залатоўку на пакрыцьцё коштаў перасылкі.

А знача, хто да 1.XII сёл. аплаціць падпіску за сёлетні 1937 год і прышле акрамя таго залатоўку на перасылку, той акрамя сёлетняга часопісу дарма атрымае йшчэ два гадавікі „Самапомачы“ за мінулыя гады. Да рассылкі маем гадавікі за гады: 1933, 1934, 1935 і 1936. Пры перасылцы грошаў трэба паказаць з якіх двух гадоў хто хоча атрымаць гадавікі. Хто цэлую сёлетнюю падпіску аплаціў, а хоча атрымаць гадавікі з мінулых гадоў, той павінен прыслаць толькі адну залатоўку, з азначэньнем „на гадавікі“.

Дык карытайце з рэдкай аказіі, якая больш не паўторуецца. Паведамаце аб гэтым сваіх суседзяў і знаёмых. Ведаіце, што кожны гадавік гэта самастойная гаспадарская чытанка: знойдзеце там цікавыя і карысныя рады аб гаспадарцы палявой, сенажатнай, гадаўлянай, малачарскай, вэтэрынарнай помачы, аб хатняй гаспадарцы, жаночкай і г. д. — Карытайце!

Выдавецтва „Самапомачы“.
Вільня, Завальная 1.

Канфіскату „САМАПОМАЧЫ“ № 16 суд не зацьвердзіў

Акружны Суд у Вільні паведаміў нашу рэдакцыю пісьмом з дня 28 кастрычніка сёл., што на паседжаньні сваім гэтага-ж дня разглядаў справу канфіскацы „Самапомачы“ № 16 з дня 10.X.1937 г. і пастанавіў канфіскату адкінуць.

У мотывах свае пастановы суд кажа: „Sąd nie dopatruje się w końcowym ustępie artykułu p. t. „Polesie,“ umieszczonym w dwutygodniku białoruskim „Samapomac“ cech przestępstwa, przewidzianego w art. 170 K.K., bowiem treść jego nie wykracza poza ramy dozwolonej krytyki. Poruszenie w prasie kwestii celowości i słuszności kolonizacji Polesia przez przybyszów nie może, zdaniem Sądu, wywołać niepokój publiczny pośród tamtejszej ludności, a jedynie uczynić powyższą kwestię przedmiotem rozważania przez miarodajne czynniki.“

U krainie tysiač vazioraŭ

(Jak żyvuć sialanie ŭ Finlandyi).

На поўначы ад зямляў Беларусі, за фінскім залівам Балтыцкага мора разлохся абшэрны краі Finlandyja, ці як самі Фіны — зычары hetaha kraju siabie nazyvajuc — Suomi*). Называецца heta staronka hetak dziela taho, što tam sapraŭdy, velmi šmat vady: aprača Балтыцкага мора, jakoje абмывае Finlandyju z zachadu і z паўдня, u samym kraju naličajuć nia mienš 64.000 (šaścідзiesiąці-čатырох tysiač!), jakija razam zajmajuć prastor 40.464 kv. klm. Hety prastor vodaŭ pieramiešany z vahromnistymi абšарамі lasoŭ і kamiennych paloŭ nadaje krainie panury, surovy vyhlad. Ab vyhladzie kraju šviedčač vyragna j nastupnyja ličby:

Ahulny prastor Finlandyi vynosić 388 tysiač kvadratnych kilametraŭ. Bolš jak try čecvierci hetaha абšару (76 prac.) pakryty lesam; 15 prac. ahulnaha абšару kraju heta niaŭžytki. Tolki 5½ prac. jošč ziamli pryhodnaj da ziemlarobskaha abrablańnia, 1,2 prac. — sienažaciaŭ і 1,3 prac. — pašbišča. Usiaho-ž nasielnictva ŭ Finlandyi naličajuć siahońnia 3.760.000 duš, z čaho kala 400.000 švedaŭ, rešta — finy.

Jak vidać, sama pryroda nia lišnie cackałasia z narodam Suomii. I sapraŭdy, hety narod, jaki siahońnia slyvie z najvyšejšaj ziemlarobskaj kultury, da

*) pafinsku s u o aznačaje vadu, bałota, a m i — ziamlu, rallu.

svajho stanovišča dajšoŭ darohaj velmi ciažkoj. Užo ŭ XIII stahodździ jon dastajecca pad uladańnie susiednich (praz mora) švedaŭ, z jakimi dzielić losy praz piać z lišnim stahodździaŭ (da 1809 hodu). Vojny švecy z Rasiejaj, jakija kančalisia dahavorami z 1721, 1743 і ўrešcie z 1809 hodu akančalna pieradali Finlandyju pad panavańnie caroŭ rasiejских, katoryja nadali joj spačatku konstytucyju, nazyvajucy siabie „kniaziami Finlandzkimi“. Usio heto adnak ani čuč nie pieraškadžala tym-ža carom ahrańičvač svabodu Finlandcaŭ, jak tolki traplałasia da hetaha jakaja-niebudž mahčy-mašć. I choć u 1903 h. była spyniena finskaja konstytucyja, to adnak da hetaha času narod byŭ užo na hetulki dašpieŭšy kulturna і palityčna, što nie paddaŭsia pieramozie čužoj siły. Na kolki ŭdačna jon pry hetym baraniŭsia vidać choć-by z taho, što Finy nia pryjmali ŭčaćsia ŭ sušvietnaj vajnie, u jakoj tapilasia ŭsia Rasieja. Nia dziva dziela taho, što Finy užo 6.XII.1917 h. abviešćili svaju niezaležnašć.

Ale jašče paru sloŭ ab prošlašci Finaŭ.

Finy — narod pachodžańnia manhol'skaha, pasvajčanyja z madziarami. Za čas svajho doŭhaha padniavolnaha žyćcia jany nia to što žyli biednym žyćciom, ale j zusim byli stracili svoj nacyjanalny voblik. Davoli skazać, što da XVIII stahodździa Finy blizu skrož pazabyvalisia navat svaje rodnaje movy — ŭžyvajučy movy švedzkaj. Finskaja mova tady ličyłasia movaj „prostaj“, usie chinulisia ŭ bok movy švedzkaj, bo

Што, як і калі рабіць?

(Земляробская тэхніка).

Трэба падняць земляробскую культуру!

Няраз мы ўжо казалі на гэтым месцы аб тым, як з кожным годам становіцца на нашай беларускай вёсцы ўсё цясней і цясней. Каб увесць гэты натуральны прырост выкарміць, трэба падыймаць ураджайнасць нашых палёў і сенажаць, бо аб пашырэнні вузкай ніўкі трудна сяньня гаварыць. А што палі нашы даюць сяньня значна меншы ўраджай, чымся напр. палі недалёкіх нават, а тым больш далшых суседзяў гэта-ж аж надта добра ведама. Даволі сказаць, што заганіцай карова — пэўна-ж ня кожная — дае 3, 4, а нават больш тысяч літраў малака, а ў нас? З бядой выцісьне адну тысячу літраў, рэдка — больш.

Другая справа, якая кідаецца ці проста б'е ў вочы, калі параўнаць гаспадарку заганіцкую з нашай, гэта вялікая нясталасць ураджаяў нашых палёў: адзін год уродзіць нават нічога сабе, а там, то высушыць, то вымачыць. Шкодна адбіваецца недастатак ці надбытак дожджу і ў гаспадарках заганіцай. Але там гэта розніца бывае толькі нязначнай. Вытлумачыць гэта можна толькі тым, што там — а мясцамі і ў нас — земляробская культура стаіць высока, а ў нас пераважна нізка. Затрымаймася-ж дзеля таго над тым, што мае ўплыў на падняцце культуры і падумама, што трэба зрабіць, каб і праца нашага чалавека на зямлі давала

больш карысці.

Ня цяжка заўважыць, што заганічныя гаспадаркі — думаем тут аб Заходняй Эўропе — маюць свае палі здэнаваныя: мокрыя мясцы асушаныя, лішне сухія — наводненыя. Дзякуючы гэтаму там кожную вясну поле хутчэй абсыхае, абаграваецца, раней абсейваецца. Гэтым „прадаўжаецца“ лета і адначасна прыспяшаецца, быццам падганяецца сам рост усяе расьліннасці. Далей, на гэтак прыгатаваных і добра ўгноеных палёх ня сеецца здзічэлае насенне, а ў хлявох не гадуецца ніякая нязная, выпадковая жывёла: усё там ёсць расовае, заводнае, бо гэта толькі аплачвае людзкую працу.

Ня будзем тут застаўляцца над тым, чаму заганічны земляроб робіць так, а ня йнакш, чаму дрэнуе свае палі, гноіць іх штучнымі гняямі, падбірае расовае насенне, жывёлу і г. д. Тут даволі сказаць, што так ёсць. Бо мы тут хочам толькі паказаць на прычыну, дзеля якой заганічны земляроб што-год мае ня толькі вышэйшыя ўраджаі, але гэтыя ўраджаі там кожны год блізу роўныя. Там можна толькі гаварыць аб ураджаі большым ці меншым, але аб неўраджаі мовы няма.

Вялікую так-жа роль адыгрываюць і адпаведна ўложаныя пладазьмены (сезавароты). Пашныя расьліны ў культурных гаспадарках

заганіцай займаюць прыблізна 2, а нават 3 разы гэтулькі месца, як у нас. Гэта знача, што збожа, якое звычайна сеецца па расьлінах пашных, прыходзіць на поле значна лепш прыгатаванае. Паводле афіцыйных падлічэньняў толькі адна чацьвертая нашых збажавін сеецца на добра выбраным у сезавароце месцы, а тры чацьвертыя высейваюцца на мясцох неадпаведных, найчасцей — збожа па збожы. Дзеля таго аднак, што жыта ў нас займае каля 80 прац. усяго прастору абсеенага збожам, дык ясным становіцца, як гэта абніжае ўраджай. Ведае аб гэтым кожны практычны гаспадар.

Дзеля таго, каб падняць земляробскую культуру і гэтым самым каб павялічыць даходнасць прадукцыі расьліннай і жывёлагадоўлі, трэба — агульна кажучы — палі дрэнаваць, асабліва там, дзе ёсць канешным асушэньне; далей, ставіць штучныя гнаі, сеяць заводнае насенне і г. д. Вымагае гэта значных укладаў грашмі, а на гэта чалавек наш вельмі бедны. Трэба дзеля гэтага пачынаць ад таго, што ніякага ўкладу грашмі не патрэбуе, г. зн. ад улажэньня правільнага сезавароту, з асаблівай увагай на расьліны пашныя. Гэтак ня толькі прыгатуем адпаведныя варункі для расьлін збажовых, але й значна павялічым запасы пашы, што карысна адаб'ецца на даходзе з жывёлагадоўлі. Пры ведамай ашчаднасці нашага дробнага перад усім селяніна пазволіць гэта яму з часам перайсці да іншых формаў гаспадараваньня, больш дасканальных. Адкладаць-жа гэтага сягоньня ніяк ужо ня можна і прыступіць да назначаных зьменаў трэба ўжо зараз.

jana była „panskaj“. Zdawałasia-b usio stračana. A vot-ža niel

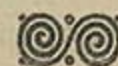
Zabyüşsya byŭ. praŭda, narod svaje movy, ale žyła jšče ŭ im tradycyja, zavarožanaja ŭ herojskich narodnych kazkach-bylinach („sagach“). I stałasia dziwa: hetyja „sagi“, sabranyja finskim pišmieńnikambudzicielem Haljašom Lönnort'am u zborniku „Kalevali“ zbudzili narod da novaha žyćcia. Choć bolšašć narodu ŭ heny čas (druhaja pałova XVIII stahodździa) ŭžyvala jšče movy švedzkaj, choć pašvedzku jšče pisali takija finskija paety, jak Rumberg, choć pašvedzku jšče navučali ŭ školach, nia vyklučajučy finskaha universytetu, zasnavanaha jšče ŭ 1640 h. ŭ Tarku (pašvedzku Abo), to ŭžo ŭ 1775 h. paŭstaŭ pieršy finski časapis „Sajma“. Usled za hetym paŭstajuć inšyja plačoŭki adradženskija, paŭstaje Instytut finskaj kultury (1831 h.), pieratvorany paźniej (1884 h.) u historyčny muzej, paŭstaje narodny teatr (1874 h.), naradžajecca mahutnaja finskaja kultura. I heta voš kultura stałasia niepieramožnym pancyram, ab jaki ražbilisia ŭsie natuhi prahnych susiedziaŭ zavaladać finskim narodom, finskim krajem. A što heta była sapraŭdy kultura, a nia niejki vypadak, ci nienavišć da susiedziaŭ. vidać z taho, što ŭ raščujuu chvilinu supolny narodny Dom budavali nia tolki sami finy, ale žyvučyja na finskaj ziamli švedy; davoli ŭspomnić, što arhanizataram i pieršym kiraŭnikom finskaj zbrojnaj siły byŭ nia fin, a šved — maršaľ Mannheim.

A ciapier da spraŭ haspadarskich. Jak užo bylo

skazana, Finlandyja, ci pafinsku — Suomi jošć pierad usim krajem lasoŭ i vodaŭ. Ziamli pryhodnaj da abrablańnia sposabam haspadarskim jošć wielmi mała. I choć samoha nasielnicтва jošć tak-ža mała (na 1 kv. klm. tolki nia celyja 11 čalaviek), to adnak uvieš kraj jošć vybitna drobna-ziemlarobskim. Vidać heta z padzielu typau haspadarak: haspadarki, jakija majuć mienš, jak 2 ha, zajmajuć 3.3 prac. usiaho abšaru vornych hruntoŭ, 72.000 haspadarak. Adna čačviertaja vornaha abšaru (108.642 haspadarak) znachodzicca pad haspadarkami ad 3—10 ha. Haspadarak, jakija majuć ad 10 da 25 ha jošć kala 52 tysiač, ad 25 da 50 ha majuć 12 tysiač haspadarak (8.4 prac.) i panad 100 ha — tolki 827 haspadarak, jakija zajmajuć 6.1 prac. ŭsiaho ziemlarobskaha prastoru šviedčyć heta, u jakich varunkach zmušany pracavać finskija sialanie. I mima taho 60 prac. usiaho nasielnicтва Finlandyji zajmajecca ziemlarobstvam. A dziela taho, što takija drobnyja haspadarki nia mohuć prakarmić vialikaj čašci pracujučych na ich ludziej, dyk liški pracoŭnych ruk znachodzjac dadatkavaje zaniaćcie na staranie, pierad usim u lesie. Całkom z pracy ŭ lesie ŭtrymoŭvujucca dašyja 25 prac. usiaho nasielnicтва, tak što ziemlarobstva i lesavodztva dajuć pracu dla 85 prac. usiaho nasielnicтва kraju.

(Kaniec u nastupnym numary).

K.

Добры кампост.

На іншым месцы сянняшняй „Самапомачы“ была мова аб тым, як мы на сваю некарысьць асталіся ўздзе за заграмай у спосабах гаспадаравання і што гэтыя спосабы часта можна вельмі выдатна паправіць не выдаючы нават граша, а прыкладаючы толькі крыху добрай волі і не шкадуючы для самога сябе працы. Ня можна аднак гэтак пабольшыць запасы гною, без якога нашы палі ня родзяць. А тымчасам на палёх, а тым-больш каля гаспадарскай хаты ўсюды поўна розных адпадкаў, якія без дагляду марнуюцца за нішто, а якія маглі-б пры добрай волі даць вельмі цэнны натуральны гной, які называецца кампостам. Аб кампосце мы ўжо пісалі таксама няраз. Але прыпомнім аб ім і сягоння, хоць-бы дзеля таго, што ў фахова-земляробскіх газетах зьявіўся „новы“ спосаб прыгатавання кампосту. З апісаньня гэты спосаб выглядае гэтак:

На полі, якое думаем пагнаць кампостам, выбіраем адпаведнае месца, заслоненае ад сонца дрэвамі ці ўзгоркам. Разворываем на гэтым месцы плошчу ў два да двух з паловаю мэтраў ушырку, а ўдоўжкі — колькі хопіць матарыялу на прыгатаваньне кампосту. Спультаная зямля, а так-жа прагнаная пасярэдзіне адводная баразна дапамагае доступу паветра ў заложаны на гэтым месцы кампост. Пасьля тонкімі слямі ўкладаем

усякія прыгодныя на кампост адпадкі, як бульбоўнік, на зялёна скошаны лубін, усякае пустазелье і г. д. Гэткі пласт паліваем гнойнай жыжкай (мачой) і праз нядоўгі час пасыпаем на парашок змолатай вапнай да тае меры, каб спад вапны нічога ня выставала. На гэты вапнай прыкрыты пласт сыплем пласт другі таксама як папярэдні, толькі прыкрываем яго апрача таго тонкім пластом хляўнога гною. Далей, з трэцім пластом паступаем так, як з першым, з чацьвертым так як з другім і г. д., аж пакуль ня вырасьце капец увышкі са 2 мэтры. Калі ўжо гэты капец гатовы, дык абсыпаем і абіваем яго зямлёй ці торфам, каб у сярэдзіну не даходзіла за шмат паветра, ад якога ўвесь кампоставы капец не фэрмэнтаваўся-б (ня прэўбы), а толькі высахнуў-бы.

Удача гэткага кампосту залежа ад таго, як скоро ён прыгатаўляецца. Таму ўсе матарыялы павінны быць загадзя прыгатаваны. У гэтых варунках хоць фэрмэнтацыя адбываецца вельмі хутка, то аднак ніякіх страт, асабліва страт азоту ня будзе, бо для яго замкнёны ўсе дарогі, праз якія ён мог-бы ўцякаць у паветра.

На вясну, як толькі зямля замерзне, трэба гэтак прыгатаваны кампоставы капец перакапаць, прыкідываючы ў яго, калі ёсьць, пакрысе кампосту сьпелага, перапрэлага. У гэтым сьпелым кампосце ёсьць шмат карысных бактэрыяў,

каторыя хутка пачынаюць сваю працу і быстра размнажаюцца.

Гэтак прыгатаваны кампост мае ў сабе вельмі шмат распускарнага ў вадзе перагною, аб надзвычайна добрым уплыве каторага мы ўжо анагдай таксама пісалі. Дзеля таго, што гэты перагной знаходзіцца і ў гнаі хляўным — у штучных гнаёх распускарнага перагною зусім няма! — дык ясна, што добры кампост можа цалком добра замяніць гной хляўны, не гавораць ўжо аб гнаёх штучных (парашкох), ад якіх ёсьць значна лепшы.

Кампост раскідываецца па полі як толькі можна найраўней і прыкрываецца звычайнай бараной, хоць лепш прыкрыць яго бараной спранжыновай ці культыватарам. Заворываць кампосту ня трэба і ня можна дзеля таго, што бактэрыі ў зааранай зямлі перасталі-б працаваць, а некаторыя, больш хуткія, нават прыплацілі-б гэта жыцьцём. Гэта свомасьць кампосту пазваляе карыстаць з яго на вясну, калі ўсякая ворка часта ёсьць вельмі шкоднай.

Два гады ўжо выходзяць „Wiadomości Białoruskie.“

якія стала інфармуецца польскую прэсу і ўсе найвышэйшыя ўстановы ў Польшчы аб беларускім жыцьці, аб нашай долі і нядолі. Акрамя падзеяў агульна-беларускіх, „Wiad. Biel.“ зьяшчаюць і правяраны матарыялы з жыцьця нашай вёскі. Дык пішэце ў рэд. „Wiad. Białoruskich“ (Вільня, Завальная 1) карэспандэнцыі аб цікавых здарэньнях з беларускага жыцьця ў Вашай ваколіцы. Пісаць можна па-беларуску.

Інж. Ад. Клімовіч.

Асновы земляробскай эканомікі.

12)

Купіць ці ўзяць у арэнду?

Пры канцы нашых агульных разважаньняў аб элемэтарных падставах арганізаваньня й кіраваньня земляробскай гаспадаркай, скажам яшчэ колькі слоў аб тым, у якіх варунках выгаднай гаспадарку купіць, а ў якіх — узяць у арэнду. Для шмат каго гэта пытаньне ёсьць зусім лішнім; наўперад для тых, хто гаспадарку сваю атрымаў у спадку па бацькох ці наагул з чыйго-колечы дараваньня. Для такіх спадкаемцаў гэтыя ўвагі важны на гэтулькі, што і спадкаемца звычайна мусіць сплываць часць спадку, якая належа спадкаемцам іншым — братам, сёстрам.

Але спадак ня ёсьць адзінай формай набыцьця гаспадаркі, а прынамся гэта форма нас тут найменш цікавіць. Нас тут цікавіць пытаньне, што лепш мае зрабіць чалавек маючы пэўную суму грошаў: ці купіць за іх гаспадарку, ці ўзяць яе ў арэнду?

Зразумелая рэч, што маючы ў кішані напр. 10.000 тыс. залатовак, на ўласнасьць можна набыць гаспадарку значна меншую, чымся калі-б з гэтай самай сумай пачаць гаспадарыць на арэндзе. На падставе доўгалетніх і дакладных абрахункаў ведама, што з тым самым капіталом у кішані можна ўзяць у арэнду гаспадарку ў тры разы большую, чымся можна было-б за гэтыя самыя грошы купіць на ўлас-

насьць; напр. 15 гектараў замест 5-цёх. Зьяўляецца цяпер пытаньне, што лепш: арэнда ці ўласнасьць? Каб адказаць на гэта пытаньне, прыгледзьмося на хвіліну, што дае арэнда, і што дае гаспадарка на ўласнасьць? Арэнда лепш аплачвае людзкую працавітасьць і апрацэнтаваньне капіталу, асабліва, калі гаспадар мае адпаведнае прыгатаваньне тэорэтычнае і здольнасьці арганізацыйныя й гандлёвыя. Гэткі чалавек на большым куску мае больш магчымасьці разьвіць свае здольнасьці, мае большы размах, які ў аканчальным разрахунку дае больш карысьці. Разыкоўнай стараной арэндаваньня гаспадаркі ёсьць нясталасьць цаны зямлі. Падчас калі падыймаецца цана зямлі, падыймаецца й арэнда; гэта, натуральна, абцяжвае кошты вытворчасьці арэндатара часам вельмі значна, падчас калі ўласніка гэта падвышка зусім не датыча, а на выпадак, калі-б ён у гэту пару хацеў сваю зямлю прадаць, дык нават яшчэ і ўзбагаціцца. Але з другога боку рызык уе і ўласнік зямлі на выпадак, калі цана на яе абніжыцца.

А што дае валаданьне гаспадаркай на ўласнасьць? Дае яно перад усім большую сталасьць і незалежнасьць. Іграе пры гэтым большую роль мамэнт псыхічны чым чыста гаспадарскі. У натуре людзкой ёсьць нешта ўроджанае быць „гаспадаром на сваім сьметніку“ і распараджацца там усім паводле свае волі. Гэта „туга па зямельцы“, „па гаспадарскай незалежнасьці“ часта ня мае пад сабой гаспадарскіх падставаў і няраз была прычынай поўнага гаспадарскага ўпадку, асабліва для тых, што змораныя жыцьцём гарадзкім кінуліся „гаспадарыць“ у перакананьні, што „зямля сама родзіць.“

Пасьба па канюшыне.

З-за недахопу пашы шмат дзе пасуць на канюшыне, па сабраньні расьліны ахароннай (як авёс, ячмень). Няма ў гэтым нічога благога, трэба аднак зрабіць гэта так, каб не зашкодзіць канюшыне. Як ведама, канюшына ўсейваецца ў якое-небудзь збожа, яравое ці азімае, і дзеля таго на першы пачатак расьце вельмі памалу. Толькі пасья таго, як збожа здыймецца з пня, калі да канюшыны знойдзе доступ сонца й паветра, пачынае яна расьці значна хутчэй. Чым пагода будзе лепшай, тым лепш і хутчэй будзе расьці канюшына, асабліва калі палье пралётны дождж.

Кожная расьліна, а знача й канюшына, разьвіваецца ня толькі ў часьці надземнай, але й у часьці падземнай, г. зн. ў карэньні, чаго чалавек ня бачыць, бо жыцьцявыя працэсы зямля прад ім закрывае. Расьліна расьце адначасна карэньнем і часткаю надземнаю. Калі-ж абарваць лісьце, дык карэньне перастае расьці да таго часу, пакуль гэта лісьцё не адрасьце. Абрэзанае карэньне расьліна стараецца адгадаваць; але калі гэта ёй ня ўдасца, дык такая расьліна гіне. Зразумелай дзеля таго ёсьць справай, што пасьвіць па канюшыне трэба асьцярожна, каб не пашкодзіць маладых расьлінкаў, бо ведама, што пры пасьбе жывёла зьядзе верхнія зялёныя часьці (сьцёблы і лісьце).

Трэба так-жа памятаць яшчэ

аб адной справе. Збліжаецца зіма. Ад таго, як расьліна перазімуе, у вялікай меры залежа ўраджай будучага году. Практыка зімы 1936-37 году паказала, што найлепш перазімавалі засева раньнія, якія добра закарэніліся. І наадварот, позьнія і слаба разьвітыя засева вельмі пацярпелі як ад маразоў без сьнегавой прыкрыўкі, так і ад сьцюдзёных вясняных вятроў. Шкоды былі так вялікія, што ў некаторых мясцох трэба было як азіміны, так і канюшыны заараць.

Усе вышэй ўспомненыя абставіны мусімо мець на памяці, калі пасеемо ўвосені. Дні ўжо сьцюдзёныя, а былі ўжо й сільныя прымаразкі. Карыстаць з пасьбішча можна ўжо толькі праз тры-чатыры гадзіны а паўдні. Пры кароткім дню расьліны растуць вельмі павольна, а калі здарыцца дзень сьцюдзёны, дык і сусім не растуць. Дзеля таго больш-менш ад пачатку лістапада трэба станоўка перастаць пасьвіць на канюшынішчы ўсякі жывы інвэнтар, каб маладым расьлінам даць магчымасьць разьвіць прад зімой сваё карэньне й лісьцё. Бо чым сільнейшыя, больш закарэненыя ўвойдуць расьліны ў зімоўку, тым лепш перазімуюць і больш адпорна ператрываюць непамысную пагоду.

Асабліва станоўка трэба перастаць пасьвіць на канюшыне авечкі й козы. Як ведама, авечка выгрызае расьліну вельмі нізка, каля самай зямлі. Калі авечкі пройдуць па канюшыне памалу, дык каню-

Зьмена пашы.

З прычыны слабага ўраджаю нашых расьлінаў, у шмат мясцох прыйдзеца ўжываць пашаў прывозных, фабрычных, пры стасаваньні якіх трэба захоўваць асьцярожнасьць; у праціўным выпадку наступае нястраўнасьць, што ў кароў, як ведама, кепска адбіваецца на іхняй дойнасьці. А гэта ўжо ёсьць чыстая страта.

Найсмачнейшая страва, калі яна не зьмяняецца, дык чалавеку з часам прыядаецца: нормальны чалавек, звычайна, патрабуе стравы мяшанай, раз расьліннай, раз мясной. Інакш гэта справа стаіць у жывёлы, арганізм каторай прыспасабляецца да гэтай пашы, якую ён дастае. І калі гэта паша раптам зьменяецца, дык страватраўчы апарат ня ўмее адразу новай пашы пераварываць, прывыкаючы да яго толькі па пэўным часе. Пакуль-жа арганізм да гэтага ня прывыкне, ён ня можа належна ўсяго даванага корму выкарыстаць, што ў рэзуль-

шына пасья выглядае быццам выгаленая брытвай. Натуральна, такая канюшына патрабуе шмат часу, каб ачухацца. Калі здарыцца зімая восень ці раньняя зіма, дык заходзіць небяспека, што канюшына не пасьпее адрасьці, увойдзе ў зімовы супачынак аслабленай і лёгка можа загінуць нават пры слабых маразох. А рызыкаваць земляроб не павінен, бо шансаў на выгрыш тут няма ніякіх. *Паз.*

Другой небяспекай купляння гаспадаркі на ўласнасьць ёсьць задоўжаньне на выкуп самай зямлі, без аглядакі на капітал арэндны і абаротны.

Аб справе куплі ці арэнды гаспадаркі можна гаварыць вельмі шмат. Усё аднак зводзіцца да таго, каб перасьцерагчы прад насьледкамі нясьведамага залажаньня ў доўг дзеля высьненага „супачынку на вёсцы.“

Шырэй можа гаспадарыць той, хто прыступае да гаспадаркі з большым запасам ўласнае гатоўкі. Можна пры гэтым прыняць за правіла, што той, хто мае добрае гаспадарскае прыгатаваньне тэорэтычнае й практычнае і хто да гаспадаркі мае ўроджанья здольнасьці („ахвоты“ тут бывае за мала!), а пры гэтым знаходзіцца ў самай сіле да працы, той блізу заўсёды найлепш зробіць, калі пачне з арэнды большае гаспадаркі. Натуральна, арэнда такая павінна быць перавышаная, а ўмова добра апрацаваная, выразная.

Калі-ж хто мае даволі ўласнае гатоўкі, каб гаспадарку купіць на ўласнасьць, дык павінен кіравацца гэтымі выпрабаванымі спасьцярогамі, якія можна ўважаць за правілы:

Апрача цаны за самую толькі зямлю з будынкамі, трэба йшчэ канешна памятаць аб гэтак званым капітале арэндатара: інвэнтар жывы (ўсякая жывіна), гаспадарскія машыны, снасць, капітал абаротны (гаспадарскія запасы і гатоўка на зварот), а няраз і капітал расьлінаў. Вышыня капіталу арэндатара ў параўнаньні з капіталам зямлі ня бывае сталай і залежа ад разьмераў самае гаспадаркі. У сярэднім аднак прынята рахаваць, што капітал арэндатара раўняецца 25 проц. (адной чацьвертай чась-

ці) капіталу самага грунту, ці ў 5, а нават 8 разоў перавышае самую арэнду гэтага грунту. Гэту суму капіталу арэндатара (жывёла, машыны, снасць, запасы, гатоўка) трэба мець канешна, каб пусьціць купленую гаспадарку ў рух. Інакш гаспадарка такая ня толькі ня можа даць якогасьці даходу, але наадварот, пажырае ўложаны ў яе капітал.

Мала ёсьць аднак сягонья такіх людзей, што могуць купляць гаспадарку за гатоўку; найчасьцей карыстаюць з крэдыту ў розных установах. У самым пазычаньні няма нічога благога. Трэба толькі пазычанымі грашмі ўмела карыстаць і — ніколі ня кіравацца засадай „бяры колькі даюць.“ Абмінаючы тут з канешнасьці пытаньне аб тым, якая розьніца паміж яўнымі крэдытовымі ўстановамі і крэдыторамі прыватнымі, трэба зазначыць, што ніколі ня можна браць на гаспадарку большага доўгу, як 50 проц. (палавіну) ўсяе ейнае вартасьці. Там-жа, дзе ўстанаўляецца сплата доўгу на часьці (на раты), там ня можна прымаць вышэйшых гадавых сплатаў, чым колькі выносіць самая толькі арэнда гэтае гаспадаркі. У праціўным выпадку такі гаспадар хутка апыніцца ў такім бязвыхадным палажэньні, што ня будзе магчы зашчадзіць з гаспадаркі гэтулькі, колькі павінен сплаціць доўгу. На большыя гадавыя сплаты, чым колькі выносіць самая арэнда, можа сабе пазволіць толькі той, хто прадбачыць цалком пэўны прыплыў гатоўкі ня з купленай на доўг гаспадаркі, а з жарол іншых, напр. з гаспадаркі ўласнай, з нейкага заняцьця пабочнага і г. д.

таце ёсьць тое-самае, як быццам гэта жывёла недаядала-б ці проста галадала. У дойнай жывёлы ў такім выпадку наступае абніжэньне дойнасьці.

Гэтыя свомасьці арганізму жывёлы і ейнага страватраўчага апарату трэба мець на ўвазе наўперад пры зьмене пашы. Шкодных рэзультатаў такой зьмены ўнікнем тады, калі зьмена ня будзе раптоўнай а толькі павольнай. Выяснім гэта на прыкладзе:

Калі па аблічэньні запасаў якой-небудзь пашы, напр. кармовых буракоў, выясніцца, што іх хопіць толькі на 10—15 дзён, і пасья прыйдзецца перайсьці на бульбу, дык порцыю буракоў трэба зьмяншаць адразу, дадаючы пакрысе бульбы. Штодзень зьмяняем даваную порцыю буракоў і павялічваем порцыю бульбы. Гэткі ступяньны пераход ад аднае пашы да другое павінен адбывацца павольна, так што калі ўрэшце прыходзіцца перайсьці на пашу „новую“, дык арганізм жывёлы на гэту пашу бывае ўжо цалком прыгатаваны і таму ня бывае ўжо ніякіх забурэньняў.

Яшчэ больш асьцярожным трэба быць пры пераходзе да пашы, якой дагэтуль наагул жывёла ніколі ня ела, асабліва ж такой, якая зьяўляецца проціўнатуральнай.

Як ведама, для прадукцыі малака канешнай ёсьць паша багатая на бялкі. Дагэтуль стасавана была паша выключна расьлінная, як вотрубны, макухі і г. д., каторыя так жа мелі ў сабе шмат расьлінных бялкоў. Але пашы гэтыя, пры сягоньяшніх цэнах на масла за дарагія, не аплачваюцца. Пачалі шукаць іншыя пашы сконцэнтраваныя, пры гэтым зьвярнулі ўвагу на мuku з крыві. Бялок з гэтай мuki ёсьць лёгка страўны, а галоўнае ў два разы танейшы чым бялок з пашаў расьлінных. Але якраз дзеля таго, што карова ёсьць жывёлай травяяднай, а крывяная мука паходзіць з жывёлы, а знача ёсьць стравай з групы мясной, зьяўляецца падазрэньне, што карова гэтай мuki ня будзе есьці. На падставе досьледаў было аднак сьцьверджана, што карову крывяной мукой карміць можна, з тым толькі варункам, што ў дзень яна будзе даставаць ня больш паўтара кілёграма (цяляты дастаюць палову) і што прывучаць да гэтай мuki будзем карову вельмі павольна. Першы дзень даём ёй напр. 50 грамаў, па двух-трох днёх порцыю падвышаем да 75 грамаў, па дальшых двух-трох днёх — да 100 грамаў і г. д., так што праз 2 тыдні такая карова будзе магчы ўжо бяз шкоды скарміваць паўтара і нават два кілёграмы ў дзень. Жывёла ёсьць вельмі чулай на смак і запах даванай пашы, ня хоча есьці пашы іншай, калі яна значна розьніцца ад пашы папярэдняй. Калі аднак гэта новая паша мала розьніцца ад папярэд-

Kutok dla haspadyniaŭ

Listapad u hadoŭli kurej.

Pamiasčenne: Kali ŭ kurniku na 1 kv. m. (metr ušyrki i metr udoŭžki) jość 4 tolki kurycy, dyk možna ich užo zusim nia vypuskać na dvor, jak tolki pačaŭsia śnieh, maroz i niepahoda. Vypuskać-ža ich stul tady tolki, jak jość sonca.

Chvaroby: Vielmi pašyranaj u listapadzie kuračaj chvarobaj jość katar abo dyfteryja. Chvoryja na dyfteryju kury chrypiać. Treba tady 4 tabletki chinoliny raspuścić u 1 litry vady i raspylačom abpyrskivać usich kurej.

Nosnaść: Usie biaz vyniatku sioletnija raŭnija kury pavinny nieścisja. Katoraja-ž kuryca nie niasiecca, takoj nia varta trymać. Kab pabolšyć nosnaść, treba aśviateľnie kurnika Pradoŭžyć da 12 hadzin (Peŭna-ž heta aplačvajecca tolki ŭ kurnikach bolšych). Kožnaja kuryca pavinna žniaści ŭ miesiac najmienš piać jajec.

Vybar: Kali dahetul nieparezanyja ci niepradadzienuja jšče ŭsie niepatrebnyja pieŭniki (piatuški), dyk u hetym miesiacy treba taki vybar užo kaniešna i akančalna skončyć. Treba vyrazać ci vypradać usich kurej, jakija nie adpaviadajuć nastupnym varunkam (dziela prykladu ŭ kurej-karmazynaŭ):

1. U budovie cieľa: pavinny mieć pravilnuju formu, być silnymi, zdarovymi i mieć vyraznyja formy płoci (kuračka ci pieŭnik). Apieraŭnie jhraje tut rol druharadnuju. Nie pakidać na plem kurej chvorych, choć-by j wykazyvali najlepšyja typovyja formy.

2. Rasa: mohuć być rasy miasnoj i niasuščaj. Adnahodni pieŭnik važa 3 z paľavinaj klhr., duhadovy — 4 klhr. Kuračka adnahodniaja 2 z paľavinaj klhr., duhadovaja — 3 klhr.

3. Apieraŭnie pavinna roŭna pryľahać da cieľa, być bliskučym, čyrvonym,* a kali budzie ciarniejšym, dyk heta nia škodzić. Padpierje pavinna być tak-ža čyrvonaje, nia čornaje, papialastaje abo biela-je. Adcienki čyrvonaha koleru mohuć być. Krylle pavinna być mocna čornaje, tolki z adnaho boku. Chvastavoje pierje čornaje z metalovym łoskam. Pažadana je taksama čornaje pierje na šyi. Usio pierje pavinna mieć łosk — być bliskučym, byccam pakrytyja lakam; pierje matovaje aznačaje, što kuryca słaba zbudavanaja.

*) mova tut uściaž ab kurach-karmazynach.

няй, дык прывучаньне можа адбыць значна хутчэй.

Захоўваючы ўсе асьцярожнасьці, можна стасаваць вельмі рознародныя пашы і выдайнасьць малака ані на крыху ня зьменшыцца, а пры некаторых нават падыймецца. Але асьцярожнасьць заўсяды павіна быць на першым месцы. З. К.

4. Forma j budova: kuryca pavinna zboku mieć vyhlad prostakutnika (čatyry baki), a nia trykutnika. Ale nia znača, kab kuryca takaja mieľa vyhlad prostakutnika dakładnaha, davoli budzie, kali jejnaja forma budzie da prostakutnika zblizana. Važnaje, kab byli šyrokija hru dzi j zadok. Nia moža być karotki mastok, hrubaja haľava, karotki kryž i hrubyja kości (h. zv. ordynarny typ). Chvost pavinien być nia vielmi zadziorty ŭvierch i nie pavinny być za doŭhija nohi. Kiepskija byvajuć kury, jakija majuć formu klubka. „Portki“ na nahach pavinny vidacca z-pad pierja, taksama j haleŭ. Ahulnaja pastava pavinna być peŭnaja siabie (hordaja), kryž daŭhi, nie hartaty.

5. Nohi: „Lampasy“, h. zn. čyrvony pajas na nazie nia jość blaħoj prymietaj, z-nadvorku nohi pavinny być žoŭtyja abo hetak zvanaha ciolistaha koleru. U kurački łuska pavinna dobra pryľahać i husta pakryvać nohi, koleru žoŭtaha, nie ciolistaha (bladniejuć nohi ad nosnaści).

6. Hrebieŭ: Najlepš, kali maje piać zuboŭ i pakryvajecca z linijaj haľavy. Kali zadziorty — kiepska. Nie mały i nia vielmi vialiki. Mały hrebieŭ heta oznaka, što kury pozna dašpiavajuć i byvajuć mienš płodnymi. U kurački hrebieŭ pavinien być roŭny, bliskučy, dobra ražvity. Haľava pavinna być maľaja, i kali hladzieć z pieradu — uviersie zvužanaja. Hrebieŭ nia žvisaje na bok, a byvaje vyprastavany, nie razdvojeny i nie pamorščany na padobnaść kvietki.

7. Aznaka płoci: Čym chutčej paznajem, jakoje kuranio jość kuračkaj, a jakoje pieŭnikom, tym lepš.

8. Vočy: pavinny być brunatnyja, navat čyrvanavatyja. Bielyja ci šeryja vočy, abo rabyja — u kurycy niepažadanyja, a ŭ pieŭnia — prosta niedapuścimyja.

9. Dziuba: pavinna być žoŭtaj, častkava rahavata brunatnaj. U dobra niasuščaj kurej dziuba z časam stanovicca śviateľšaj.

Kuraniaty. Aznaki płoci: tyja, što chutčej apieryvajuca, heta kurački, a paźniej — pieŭniki. Tyja kuraniaty, što chutčej rastuć, pakidajem na plem.

Vybar pavinien iści ŭ kirunku: 1. jakija kuraniaty chutčej dašpiavajuć; 2. jakija chutčej apieryvajuca, 3. brać na plem ad najlepšych kurej niasuščaj, z dobrymi prykmietami rasy.

Apieryvaŭnie: Letašnija kurački, jakija apieryvajuca ŭ hetym hodzie, mohuć być dobrymi noskami i ich treba vysaka canić. Ale ab hetym najlepš moža skazać kantrola nosnaści.

(„Сіль. Госп.“)

Што чуваць на сьвеце

Што дзеецца ў Саветах?

Гэта пытаньне нязморна муча сягоньня ўвесь сьвет. Спачатку людзі дзіваліся як можна, каб так дакладна й хутка „чысьціліся“ высокія й найвышэйшыя камуністычныя тузы. Калі-ж гэта чыстка пачалася адбывацца ўжо не адзінкамі, але дзесяткамі, дык сьвет неяк быццам аслупеў і.. прывык да гэтага, як да рэчы зусім звычайнай. Газэты пішуць, што Сталін „чысьціць“ ком-партыю на тое, каб у надыходзячых выбарах не пралез ніводзін чалавек, які пасьмеў-бы хоць паўсловам заікнуцца проціў сучаснага ладу ў Саветах. — З паміж агульнага мора гэтых жудасных падзеяў выбіваюцца на верх такія факты, як пакушэньне на жыцьцё Жданова, наступніка Кірава, які быў так-жа забіты ў Ленінградзе. Арыштаваны ўжо быццам б. камісар асьветы Бубноў і б. камісар земляробства Якаўлеў, які праводзіў колектывізацыю савецкага сяла. Вялікае так-жа здзіўленьне выклікала анагдай тое, што адкліканы быў анагдай з становішча камісара юстыцыі Антонаў-Овсеева, які быў найбліжэйшым супрацоўнікам Леніна й Троцкага, і які адыграў рашаючую роль у першых днёх рэвалюцыі ды залічаўся да найбольш заслужаных пасярод бальшавіцкай „старой гвардыі.“ Пасьля перамогі рэвалюцыі Антонаў працаваў доўгі час у савецкай дыплёмацыі: ён між іншым быў паслом у Празе, Варшаве, а апошнім часам у Каталёніі (Гішпанія). Па павароце з Каталёніі Антонаў нядаўна толькі быў назначаны камісарам справядлівасьці. Раптоўнае адкліканьне яго з гэтага становішча насувае людзям падазрэньне, што й ён папаў у „няласку“ і хто ведае, ці й яго не чакае якісьці „паказальны“ працэс, які ў Саветах канчаецца разстрэлам або... сасланьнем у Сібір.

Нямеччына дамагаецца калёніяў.

Прайграўшы сусьветную вайну Нямеччына асталася без заморскіх калёніяў, скуль магла-б прывозіць патрэбны для свайго промыслу сырэц. Нястачу гэтага сыраца нямецкі промысел адчуваў зразу пасьля вайны. Але больш яшчэ адчувае ягоную нястачу сягоньня, калі прамысловае жыцьцё вельмі ажыло. Таму адзыханьне страчаных пасля вайны калёніяў сталася для сяньняшняй Нямеччыны пытаньнем жыцьця й сьмерці, асабліва ад таго часу, калі стала ясным, што „Імкненьне на Ўсход“ („Drang nach Osten“) трэба, прынамся да часу, калі ня прыпыніць, дык прыхаваць. — Дамаганьне звароту калё-

ніяў узрасло ў Нямеччыне асабліва пасьля нядаўняй візыты ў Нямеччыне італьянскага дыктатара Б. Муссолініга, які так-жа публічна выказаўся за тым, каб Нямеччыну абдараваць калёніямі коштам... Францыі й Англіі. Нямеччына за „моральную дапамогу“ Італіі вельмі ўдзячна. Газэты прыпамінаюць пры гэтым, што пасьля сусьветнай вайны Англія атрымала колёніяльнага абшару 2.620 тыс. кв. кілёмэтраў з 9.335 тыс. насельніцтва, а Францыя — 992 тыс. кв. клм. з 4.325 тыс. насельніцтва.

Прціў Комінтэрну.

Комінтэрн гэта міжнародная камуністычная арганізацыя, якая мае па ўсім сьвеце свае аддзелы. Афіцыяльна процікамінтэрнаўскі дагавор год таму назад заключылі паміж сабой Нямеччына й Японія. У першых днях лістапада сёлета да гэтага дагавору прыступіла й Італія, падпісваючы адпаведную ўмову ў Рыме. Усе ўчаснікі й староньнікі гэтай умовы кажуць, што яны гэта робяць у імя ўтрыманьня міру. Незалежныя-ж газэты пішуць, што гэтак тлумачыць завязаньне новага дагавору можна было-б тады, калі-б Комінтэрн ці проста бальшавізм быў адзінай небяспэкай міру. Дзеля таго аднак, што так ня ёсьць, ды што мір у няменшай меры zagrożаны і фашызмам, дзеля гэтага расшыраны проціўкомінтэрнаўскі дагавор, замест быць аружжам міру, можа стацца аднабок ім аружжам захопніцкага фашызму.

Гітлераўцы панамі Гданску.

Хоць уся ўлада ў Гданску, які афіцыяльна лічыцца „вольным“ і ад Нямеччыны незалежным месцам, фактычна даўно ўжо была ў руках гітлераўскай партыі нацыянал-сацыялістаў, то аднак да апошняга часу была там сякая такая магчымасьць існаваньня й працы і партыяў іншых. Лік гэтых партыяў з часам усё меншаў, аж нарэшце ў апошніх днях кастрычніка гітлераўская ўлада аканчальна разьвязала апошнюю апазыцыйную партыю каталіцкага Цэнтру. Ды ўслед за гэтым Гданскі Сэнат (урад) абвесьціў закон, які на будучыню на абшары „вольнага места Гданску“ забараняе арганізаваць ўсякія новыя палітычныя, ад гітлераўцаў незалежныя, партыі. Гэтак адным узмахам гітлераўцы ў Гданску ачысьцілі сабе дарогу ня толькі на сягоньня, але й на будучыню. Куды яны па гэтай дарозе пойдучы, згадаць ня трудна. Кракаўскі „КС“ піша выразна: „Трэба сьцьвердзіць, што Гданск апанаваны Бэрлінам. Нам (палякам — рэд.) асталіся

сягоньня толькі запэўненьні на перы... Нацыянал-соцыялістычная партыя апанавала ўсё.“ Гэтак самі палякі ацэніваюць палажэньне Польшчы ў Гданску, які афіцыяльна да сягоньня йшчэ залежа ад Польшчы.

З Гішпанскіх палёў.

Пасьля ліквідацыі паўночнага фронту, уся сіла паўстанцкага войска, разам з нямецкімі і італьянскімі „дабравольцамі“, ськіравана проціў Каталёніі і Мадрыту, пад сьцеенамі якога йдзе бой ужо другі год. Чым усё кончыцца — згадаць трудна. Тымчасам-жа на ўсе допыты гэтак званага Камітэту неінтэрвэнцыі, каб прынамся адклікаць з пляцу бою чужыя „дабравольныя“ войскі, абедзьве староны адказваюць, што будуць біцца да астатка.

Карыстайце з восенскіх і зімовых доўгіх вечароў, каб даведацца аб лепшых спосабах гаспадаркі і жыцьця. Памочнымі да гэтага могуць быць наступныя кніжкі:

1. Klimovič Ad. inž.: Ziemlarobskaja čytanka, č. I. Zbornik staciej ab haspadarcy polnaj, damovaj, žyviolahađođli, malačarstvie, pčalarstvie, rybactvie, lašnictvie i h. d. Bačyn 144. Cana 75 hr.
2. Klimovič Ad. inž.: Lekі na ździeki. Pařularny narys kooperatyvnaј samapomačy. Bač. 32. Cana 20 hr.
3. Зеленскі В.: Ботаніка. Падручнік дзеля пазнаньня жыцьця ўсіх нашых расьлінаў (дрэваў, траваў, кветак, грыбоў і г. д.). Баč. 159. Цана 1 зл.
4. Turonak B. dr.: Hygijena Źzhada-vañnia dziciaci. Nađođnyja pravily zdarova-ha žyćcia. Bač. 40. Cana 15 hr.
5. Пачопка Я.: Малочная парова. Як выбіраць, карміць і даглядаць. Баč. 84. Ц. 75гр.
6. Пачопка Я.: Як выбраць добрага каня. Баč. 31. Цана 60 гр.
7. Пачопка Я.: Пчолы і як вадзіць іх у рамовых вульлэх. Баč. 200. Цана 2.50 зл.
8. Малышэў Н.: Фізыялёгія і анатомія чалавека. Як пабудавана людзкое цела і як працуе ягоны арганізм. Баč. 120. Ц. 1 зл.
9. Лункевіч В.: Закон жыцьця сярод мывёлў і расьцін. Баč. 53. Цана 60 гр.
10. Крывіцкі й Выкачка: Як палепшыць пекнавую глебу. Баč. 24. Цана 20 гр.
11. Karalenka M.: Maјovy chrušč i sposaby varačby z im. Bač. 12. C. 10 hr.
12. Hrynkievičy dr. dr. St. i J.: Rady chvorym i zdarovyim. Ab zaraznyh i inšych chvarobach. Č. I. Bač. 119. Cana 50 hr.
13. „Samapomač“, hadavik 1932-33 C. 3 zl.
14. „ „ „ 1934 Cana 3 „
15. „ „ „ 1935 „ 3 „
16. „ „ „ 1936 „ 3 „

Хто выпісвае за раз больш як на 10 зл., той за перасылку ня плаце. Хто выпісвае на менш, той павінен да кожнай залатоўкі вартасьці кнігі дадаць яшчэ 15 грашоў на перасылку. Найтаней выпісваць перасылаючы грошы наперад, бо за „zaliczeniem“ пошта дарахоўвае йшчэ даплату асобную. Хто аднак хацеў-бы выпісаць кнігі за за zaliczeniem, той мусіць наперад прыслаць найменш траціну вартасьці заказу. Без задатку заказы ня выконваюцца.

Усе заказы на пералічаныя і ўсякія іншыя кніжкі й часапісы хутка выконвае

Беларуская Книгарня
«ПАГОНЯ»

Вільня, Завальная 1.

У нас і ў суседзяў

Беларускае жыццё.

— Памятнік Ядвігіну Ш. быў адчынены й пасвячаны ўрачыста дня 2 лістапада сёл. на Віленскіх могілках Росса пры многалічным учасці беларусаў як з Вільні, так і далшых нават паведаў, як Сьвянцянскі, Лідзкі, Валожынскі і нават Стаўпецкі. Прамову пры памятніку сказаў, сам памятнік адкрыў і пасвяціў ведамы беларускі дзеяч Кс. Адам Станкевіч. Пасля адчынення памятніка адбылася ўрачыстая Акадэмія ў чэсьць Ядвігіна Ш. у залі Б.Н.А. (Завальная 1), на якой адпаведны рэфэрат прачытаў мгр. Я. Шутовіч, рэдактар „Калосья“. На гэтай-жа Акадэміі ўрыўкі з творчасці Ядвігіна Ш. вельмі прыгожа дэкламавала студ. Чарнэцкая. — Гаспадаром усіх гэтых урачыстасцяў была рэдакцыйная калегія „Шляху Моладзі“, захадам якой, пры дапамозе ўсяго беларускага грамадзянства, і быў пастаўлены сам памятнік. Беларускай моладзі слава!

— Падзяка. Беларускі Нацыянальны Камітэт, як ведама, выслаў на рукі прэзідэнта Чэхаславацкае рэспублікі спачуванне ўсяму чэскаму Народу з прычыны смерці Прэзідэнта Асвабодзіцеля М. Масарыка. Анагдай Бел. Нац. К-т атрымаў ад Прэзідэнта пісьменнае пацверджанне і падзяку.

— Спынілі дзейнасць. Умцы кастрычніку сёлета польскія адміністрацыйныя ўлады спынілі дзейнасць у прыгранічнай паласе Беларускае Нацыянальна-Сацыялістычнае Партыі.

— Сьвяшч. А. Каўша перамысьцілі ў другі прыход. Ведамы беларускі дзеяч а. Александр Коўш, апошнія гады быў настояцелем у праваслаўным прыходзе ў Ласіцы (Пастаўскі павет). Гаварыў ён там казанні пабеларуску і здабыў у народзе славу. Камусьці аднак гэта не падабалася і а. Каўша перамысьцілі ў другі глухі прыход...

— Новы беларускі духоўнік. 17 га кастрычніка сёл. ў Львове атрымаў сьвячэнні на каталіцкага духоўніка ўсходняга абраду малады беларус Леў Гарошка, які сёлета кончыў вышэйшыя навукі загранічай, у Аўстрыі. — Многая лета!

— Лекцыя аб бел. кніжцы. 21.Х.37 г. у Вільні ў будынку унівэрсытэцкай бібліятэкі, на паседжанні Саюзу Польскіх Бібліятэкароў грам. М. Пяцюкевіч прачытаў рэфэрат на тэму: „Беларуская кніжка ў межах Рэчыпаспалітай“, у якім даў гістарычна-статыстычны агляд беларускіх друкаў, выданых у нашым краі ад пачатку бела.ускага адраджэння да 1926 году. Зацікаўленне рэфэратам было вялікае, аб чым сведчыў лік прысутных і доўгая рэчовая дыскусія.

— Тарашкевіч знайшоўся. Па Вільні хадзілі ўпартыя слухі, што быццам Тарашкевіч, б. паводы „Грамады“ й „Змаганьня“ папаў у няласку Сталіна. Апошнім часам „Снг. Dumka“ падала вестку, што Тарашкевіч ужо на Сыбіры, у Іркуцку. Гэткая доля спаткала „Варашылаўскага стралка“.

У Літоўцаў.

— К. Сташыса засудзілі. Якмы паведамлялі, Віленскі Акружны Суд судзіў Старшыню б. Літоўскага Нацыянальнага Камітэту К. Сташыса. Справа цягнулася два дні: 5 і 6 лістапада. Прысуд быў прачытаны 9 лістапада. На моцы гэтага прысуду К. Сташыса быў засуджаны на 1 год турмы і на заплачанне 10.000 зл.

штрафу. Усе палітычныя абвіненні Суд адкінуў як недаказаныя і судзіў толькі на падставе закону аб дэвізах (аб абароце грашмі ў чужой валюце). Баранілі падсуднага чатыры адвакаты, якія заявілі, што прысуду ня прыймаюць і адклікаюцца ў Суд Апэляцыйны. Адклінуўся й пракурор. Да суду ў апэляцый падсудны звольнены пад залог 10.000 тыс. златаў.

У Палякоў.

— Сьвята Незалежнасці 11 лістапада сёлета ў Польшы абходзяць урачыста. Міністэрства вайны закліла ўсе арганізацыі моладзі, каб супольна прынялі ўчасце ў сьвяткаваньні. Эндэцыя арганізацыі аднак ад гэтага адмовіліся, засланяючыся рознымі прычынамі. Сьмяюцца з іх цяпер, што „ня любяць сьціску“.

— Хлопаты ОЗН-у. З усяго відаць, шуо ОЗН ня мае шчаслівай рукі ў сваёй працы. Значыцца разнабой ня толькі ў нізох, але і ў „вярхох“. 24.Х. настала зьмена шэфа штабу (у ОЗН-е ўсе робіцца на вайсковы лад): на месца ўступіўшага палк. Кавалеўскага быў назначаны палк. Вэнда. Сам-жа палк. Коц заявіў, што зьмены пойдуць яшчэ далей. Тымчасам пазвальняны быццам усе нанятны працаўнікі ў канцэлярыях ОЗН-у. Ужо нейкі час хадзілі чуткі, што палк. Коц хоча арганізаваць свой клуб у Сойме і Сэнаце. Дзеля гэтага ён веў даўгія перагаворы з маршалам Сойму Царам, а на 8 г. м. быў склікаўшы ў Варшаву 120 паслоў і сэнатараў. Газэты пішуць, што ўсе гэтыя захады Коца кончыліся няўдачна.

— У помач палк. Коцу. 30 лістапада ў прызыдыюме Рады Міністраў у Варшаве адбылася спецыяльная нарада польскіх дзеячоў легіёнавых і паўстанцкіх (Р.О.В.). Аб чым на гэтай нарадзе гаварылі і што пастанавілі — польскія газэты нічога чамусьці ня пішуць. Ведама толькі, што нараду адчыніў палк. А. Коц, што гадзінную прамову меў пасля гэтага маршал Сьміглы-Рыдз і што дэбатаў ніякіх ня было. — Загранічныя газэты пішуць, што на гэтай нарадзе была мова аб усенародным паразумеўні. Маршал Рыдз-Сьміглы быццам заявіў, што ён далей падтрымлівае канцэпцыю палк. А. Коца.

У Украінцаў.

— М. Лысэнка — першы вялікі украінскі музыка памёр у 1912 годзе 6 лістапада ў Кіеве. Сёлета ў гэты дзень мінула 25 гадоў ад гэтага часу. Украінцы на ўсім сьвеце гэты дзень урачыста сьвяткавалі, прыпамінаючы кім быў і што для Украіны зрабіў гэты заслужаны чалавек. — Мікола Лысэнка радзіўся ў Палтаўчыне як патомак казацкага роду. Характэрна, што хоць да музыкі меў вялікі нахіл з моладасьці, то аднак на гэту дарогу адразу не пайшоў: ён спачатку кончыў фізыка-матэматычны факультэт Кіеўскага унівэрсытэту, пасля служыў колькі год як міравы пасрэднік і тады толькі вярнуўся да музыкі. Кончыўшы консерваторыю ў Лейпцыгу і спецыяльныя студыі ў Пецярбурзе ў Рымскага-Корсакава, Лысэнка ўсе сілы прылажыў да зьбіраньня й апрацоўваньня украінскіх песняў народных, якіх выдаў 6 тамоў па 40 песняў у кожным. Побач з гэтым Лысэнка даваў музычную апрацоўку да забыткаў старога (напр. „Плач Ярославны“ з „Слова аб Палку Ігарэве“) і сучаснага („Кобзар“ — Т. Шэвчэнкі) пісьменства. Чынным быў

Лысэнка й у іншых формах творчасці: ён пісаў оперы („Тарас Бульба“, „Сафо“, „Різдыяна ніч“, „Чарнаморцы“ інш.), оперэтки („Наталка Палтаўка“), фортэпіяныя сюіты, рапсоды, сонаты, фантазіі, полёнызы, вальсы і гавоты. Урэшце Лысэнка быў і агульна прызнаным педагогам, вядучы ў Кіеве сваю „Музычна-драматычную школу“. Лысэнка-ж ёсьць аўтарам і ведамага „Заповіту“ на словы Т. Шэвчэнкі. Гэткая шырокая дзейнасць Лысэнка была магчымай дзякуючы таму, што ён быў чалавекам ня толькі высокіх здольнасьцяў, але й ня меншай агульнай культуры ды жыццёвага досьледу.

На паховінах Лысэнка ў Кіеве ў 1912 г. сьпяваў хор з 1.000 асоб.

— Журналісты украінскія на Агульным Сходзе 24 кастрычніка сёл. выступілі „у абароне права свабоднай і паважнай крытыкі публічных адносін і ўсіх грамадзкіх зьявішчаў у дзяржаве“, запра-тэставалі „проціў усякай спробы абмежываць гэта права“, ды ўрэшце асабліва падчыркнулі, што „цэнзурным забаронам не павінны падлягаць творы украінскіх клясыкаў, якія ўжо належаць да гісторыі літаратуры“ (паводле „Гром. Голос“).

— „Просвіта“ на Закарпацьці (у Чэхаславаччыне) 17 кастрычніка ладзіла свой зьезд у м. Ужгород. Гэты куток краю дагэтуль быў апанаваны расейцамі. Цяпер аднак народ пачынае ўсьведамляцца й гарнуцца да родных арганізацыяў украінскіх. Зьезд 17.Х. быў гэтага моцным прыкладам. Учасьнікі зьезду машыравалі праз места праз дзьве гадзіны. У зьездзе брала ўчасць 350 сёл, якія выслалі на зьезд колькідзсят тысяч дэлегатаў.

Усячына.

— Ст. Казура нагароджаны. Ведамы кампазытар Ст. Казура, які гарманізаваў і колькі песняў беларускіх, дастаў анагдай нагароду за пашыраньне ў Польшчы культу народнай песні.

— Зьмены календара ня будзе. Ліга Народаў мелася ўвясці зьмену календара. Супроць пададзенага праекту выступіў аднак Ватыкан і жыдоўскія рабіны. Таму справа зьмены календара ўзноў на нейкі час адложена.

**Купляйце і
выпісвайце!
БЕЛАРУСКІ АДРЫЎ-
НЫ КАЛЕНДАР
на 1938 год**

Цана 1 экзэмпляра 50 грашоў,
з перасылкай 75 гр.

Беларуская Кнігарня „Пагоня“: Вільня, Завальная 1.

„Самапомач“ выходзіць 10 і 25 кожнага месяца.

ПАДПІСКА на „Самапомач“: да канца году — 3 зл. Асобны нумар 30 грашоў. Пры выпісаньні на адзін адрэз прынамся 5-цёх экзэмпляроў — па 2 зл. за нумар на цэлы год (за 5 штук 10 зл., за 10 шт. — 15 зл.). Цэны абвестак паводле ўмовы. Грошы перасылаць „разрахунковым пераказам“ на картотэку № 40. Усякія пісьмы адрэсаваць у рэдакцыю: Вільня, Полацкая 9—4.

Рэдактар інж. А. КЛІМОВІЧ.

Беларуская Друкарня ім. Фр. Скарыны ў Вільні: Завальная 1.

Выдавец: „БЕЛПРЭС“